

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЧАБАНЕЦЬ Тетяна Миколаївна

УДК 347.77:351.82(477)

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Черкаси 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України (м. Черкаси).

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник
ДРАГАН Ірина Василівна
Університет трансформації майбутнього,
м. Чернігів,
професор кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
ПАРХОМЕНКО –КУЦЕВІЛ Оксана Ігорівна
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
завідувач кафедри публічного управління та
адміністрування

доктор наук з державного управління, професор
ДАЦІЙ Надія Василівна
Поліський національний університет, м. Житомир
професор кафедри економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного управління

Захист відбудеться «03» жовтня 2025 року о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 18000, м. Черкаси, вулиця Онопрієнка, 8, конференцзал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 18000, м. Черкаси, вулиця Онопрієнка, 8.

Автореферат розісланий «03» вересня 2025 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

Сергій ТАРАСОВ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У контексті переходу України до економіки знань та зростаючого значення інтелектуального капіталу, актуальність удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю зумовлена потребою ефективного трансферу та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Особливої важливості ця проблема набуває в умовах цифровізації, міжнародної конкуренції та потреби підвищення інноваційної спроможності національної економіки. Незважаючи на наявність законодавчої бази (зокрема: Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»), в ній не визначено єдиної системи управління інтелектуальною власністю, недостатньо врегульовано механізми впровадження об'єктів інтелектуальної власності у господарську діяльність, відсутні чіткі норми щодо оцінки, обліку та комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності. Крім того, інституційна система управління розпорошена, бракує кадрової підготовки, а координація між органами виконавчої влади та бізнесом є слабкою. Це ускладнює інтеграцію об'єктів інтелектуальної власності у конкретні сектори економіки та стримує інноваційний розвиток.

Таким чином, необхідне системне оновлення підходів до державної політики у сфері інтелектуальної власності – як на рівні законодавства, так і механізмів її реалізації.

Різні аспекти управління інтелектуальною власністю висвітлено у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених. Окрім українських фахівців (О. Є. Аврамова, Г. О. Андрощук, Н. О. Біла, В. В. Ващкович, Л. В. Головка, О. П. Даниленко, Н. В. Даций, І. В. Драган, Ю. М. Жукова, Н. С. Іванченко, Є. В. Калінін, В. В. Коваленко, Д. Ю. Литвиненко, А. Г. Маринушкін, А. І. Олійник, О. І. Пархоменко-Куцевіл, О. Е. Радутний, О. Б. Савчук, О. В. Скрипнюк, В. В. Ткаченко, В. Л. Федоренко, О. А. Фоя), можна виділити також таких зарубіжних дослідників: J. Locke, Adam D. Moore, Mark A. Lemley, R. L. Okediji, P. Drahos, D. Gangjee.

Водночас низка теоретичних, методологічних і практичних проблем залишається невирішеною. Зокрема, потребують подальшої розробки концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю, їхній склад, законодавче забезпечення, структура регіональної системи, а також правові підходи до управління у цифрову епоху. Недостатньо опрацьованими залишаються питання розмежування виняткових і речових прав та концепція судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності. Це визначає актуальність теми дослідження, її наукову новизну, мету, завдання, предмет, об'єкт, а також напрями апробації та практичного впровадження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота здійснена в рамках науково-дослідної теми навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України «Розробка механізмів державного управління

соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (державний реєстраційний номер 0118U01007). Роль автора полягає в удосконаленні механізмів державного управління інтелектуальною власністю.

Мета й завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних і методологічних засад, розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

Відповідно до мети поставлені такі завдання:

- розробити теоретичні концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю;
- визначити склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю;
- запропонувати законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності;
- удосконалити структуру регіональної системи управління інтелектуальною власністю;
- розробити підходи до трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації;
- обґрунтувати концепцію розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії;
- розробити концепцію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

Об'єкт дослідження – управління інтелектуальною власністю.

Предмет дослідження – удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основами дисертаційної роботи виступають праці українських та зарубіжних учених з проблем управління інноваціями, інтелектуальним потенціалом та формування підходів до державного управління результатами їх інтелектуальної діяльності.

Об'єктивність та достовірність дослідження підтверджуються його методичним апаратом – застосуванням методів системного та порівняльного аналізу, класифікації, графічних методів візуалізації, статистичних методів.

Крім того, при підготовці дисертаційного дослідження вивчено чинні нормативно-правові документи України та зарубіжних країн, що регулюють відносини, що виникають при реалізації об'єктів інтелектуальної власності на ринку, монографії, наукові статті та звіти науково-дослідних інститутів з тематики дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукової проблеми розвитку теоретико-методологічних засад, методичних і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

– запропоновано трактування принципів державного управління інтелектуальною власністю як динамічної системи, яка трансформується під впливом цифрових технологій та інформаційних моделей взаємодії та піддано управлінсько-правовому аналізу вплив цифровізації на принцип захисту порушених прав, з урахуванням обмежень, що виникають у зв'язку з оборотом нематеріальних цифрових об'єктів, таких як акаунти, медичні інформаційні масиви тощо;

удосконалено:

– склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю, а саме: правовий механізм (розділ IV «Право інтелектуальної власності» (статті 418–455) Цивільного кодексу України визначає загальні засади правового регулювання інтелектуальної власності; спеціалізовані закони України визначають порядок охорони окремих об'єктів інтелектуальної власності (Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»; Закон України «Про правову охорону географічних зазначень»; Закон України «Про державну систему правової охорони інтелектуальної власності»); організаційно-економічний механізм реалізується через діяльність органів державної влади (Міністерство економіки України здійснює формування політики у сфері інтелектуальної власності; Національний орган інтелектуальної власності виконує функції експертизи, реєстрації, ведення реєстрів, розгляду скарг тощо); контрольні та захисні механізми (у сфері захисту прав у судовому порядку - Цивільно процесуальний кодекс України; антипіратські заходи, боротьба з контрафактною продукцією – у взаємодії з правоохоронними органами, митницею та іншими структурами);

– структуру регіональної системи управління інтелектуальною власністю, яка в умовах децентралізації складається з таких блоків: інноваційно-відтворювальний блок (підприємства, фірми, організації, що виконують дослідження та розробки, а також займаються виробництвом та реалізацією інноваційної продукції, заклади вищої освіти, які займаються підготовкою та перепідготовкою кадрів для наукової та інноваційної діяльності, а також розробкою та комерціалізацією інновацій; організації венчурного інвестування, у тому числі інноваційні, венчурні фонди, компанії, приватні венчурні інвестори та їх асоціації); інфраструктурно-інституційний блок (технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, консалтингові фірми з маркетингу, управління високотехнологічними проектами та програмами, захист інтелектуальної власності, юридичний, бухгалтерський та інформаційний супровід інноваційних фірм); управлінсько-координаційний блок (органи виконавчої влади регіону, органи місцевого самоврядування, представники територіальних громад); інформаційно-аналітичний блок (забезпечує отримання та поширення інформації про перспективні розробки, формування сприятливої громадської думки, аналітичний супровід процесів інноваційного розвитку);

– концепцію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності (SEOIB) як самостійного роду інженерно-технічної експертизи при дослідженні механізмів державного управління інтелектуальною власністю з урахуванням специфіки нематеріальної природи об'єктів, яка полягає у визначеннях родового та видових об'єктів SEOIB, їхньої предметної області, а також систематизації основних експертних завдань – ідентифікаційного та діагностичного характеру;

дістали подальшого розвитку:

– законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності, зокрема: внесення до ст. 420 Цивільного кодексу України положення про об'єкт, створений штучним інтелектом; доповнення ст. 433 новою частиною 433-1 щодо авторських прав на нейромережеве програмне забезпечення та пов'язані інформаційні масиви; закріплення у проєкті Закону України «Про внесення змін до окремих законодавчих актів (щодо уточнення процедур ідентифікації та автентифікації)» поняття «цифровий профіль»; введення до ст. 2 Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» визначення «цифрова особистість»;

– теоретичні підходи до трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації, а саме: систематизовано принципи-методи цивільного права з позицій їх релевантності до цифрових правовідносин (виділено дві групи: принципи, що зазнають зміни смислового навантаження (свобода договору, механізми захисту прав, принцип добросовісності, захист слабкої сторони); принципи, які формуються новітньою практикою (принцип безпаперової взаємодії, принцип інформаційної безпеки, принцип права доступу); обґрунтовано необхідність адаптивного підходу до тлумачення традиційних правових категорій (зокрема, суб'єктивного цивільного права) в умовах цифрової реальності, а також відхилено концепцію автономного «цифрового обороту» на користь інтеграції нових явищ у діючу правову систему; розкрито взаємозв'язок між використанням смарт-контрактів і принципом свободи договору, з урахуванням ризиків анонімності, ідентифікації сторін та меж застосування автоматизованих механізмів укладання угод;

– на теоретико-прикладному рівні обґрунтування концепції розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії, що містять такі результати, у контексті цифрової економіки, а саме: запропоновано підхід до правової кваліфікації віртуальних об'єктів як окремої категорії оборотоздатних активів із можливістю застосування механізму захисту через позов про відновлення фактичного доступу; аргументовано необхідність впровадження нової правової конструкції – «права доступу до віртуального об'єкта» як окремого виду майнового права, що забезпечує захист правомірного користувача в умовах втрати контролю над цифровим активом унаслідок неправомірних дій третіх осіб.

Практичне значення одержаних результатів. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень, методик і рекомендацій. Вони

можуть бути використані при розробці державних стратегій та програм, методичних документів на рівні закладів вищої освіти та наукових організацій при організації ефективного процесу реалізації об'єктів інтелектуальної власності з метою забезпечення ефективного трансферу результатів інтелектуальної діяльності та витрачання коштів, що виділяються на наукові дослідження та розробки.

Результати наукового дослідження були впроваджені в практичну діяльність Науково-дослідного центру судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України та використані у процесі розробки нормативно-методичних документів, що стосуються проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності (довідка № 23 від 30.07.2025 р.).

Результати наукового дослідження були використані Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій Міністерства економіки України у процесі підготовки аналітичних матеріалів та формування пропозицій щодо удосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності (довідка № 6923/2603-07-2025 від 05.08.2025 р.).

Результати дослідження були імплементовані у розроблення, оновлення та впровадження методик і навчально-методичних видань, що регламентують порядок проведення судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності у межах діяльності Міністерства юстиції України (довідка № 109030/129986-31-25/6.2 від 31.07.2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані в ході проведення досліджень, розроблено здобувачем самостійно та викладено в особисто опублікованих працях. Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження були представлені та пройшли апробацію на науково-практичних заходах різного рівня, а саме: Міжнародні науково-практичні конференції «Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»))» (Київ, 2018, 2019, 2020, 2024), Міжвідомчий науково-методичний семінар «Криміналістика і судова експертиза» (Київ, 2022).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 20 авторських наукових працях загальним обсягом 12,3 обл.-вид. арк. (5,6 обл.-вид. арк. належить авторові), у тому числі: 10 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях з державного управління, 1 стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу, 4 інших публікацій, 5 тез доповідей.

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи – 196 сторінок комп'ютерного набору. Дисертація містить 3 таблиці на 4 сторінках. Список використаних джерел містить 197 найменувань на 21 сторінках. 3 додатки містяться на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок з напрямками, програмами й темами наукових досліджень. Сформульовано мету й завдання дослідження, схарактеризовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено апробацію основних положень.

У першому розділі – *«Теоретико-методичні основи удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю»* – розроблено теоретичні концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю; визначено склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю.

Запропоновано трактування принципів державного управління інтелектуальною власністю як динамічної системи, яка трансформується під впливом цифрових технологій та інформаційних моделей взаємодії та піддано управлінсько-правовому аналізу вплив цифровізації на принцип захисту порушених прав, з урахуванням обмежень, що виникають у зв'язку з оборотом нематеріальних цифрових об'єктів, таких як акаунти, медичні інформаційні масиви тощо.

Уточнено сутність поняття механізмів державного управління інтелектуальною власністю, під якими слід розуміти систему правових засобів, організаційно-економічних методів та інструментів, цифрових технологій, за допомогою яких реалізується державна політика у сфері використання, комерціалізації, охорони та захисту прав інтелектуальної власності у національній інноваційній системі.

Досліджено теоретичні концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю, які узагальнюють існуючі теорії класичної власності, а саме: утилітарна концепція (побудована на основі принципу максимізації користі для великої кількості осіб, що стосовно концепції інтелектуальної власності означає оптимальний правовий режим, який не тільки дозволяє створювати найбільш сприятливі умови для авторів, а й відкриває суспільству доступ до знання); трудова концепція (інтелектуальна власність є результатом творчої праці, відповідно, необхідне надання еквівалентної винагороди автору); пропрієтарна концепція (соціального планування) заснована на концепції безтілесних речей і говорить про співвідношення з природними правами); особистісна концепція (говорить про моральне право автора на результати його діяльності).

Визначено напрями адаптації механізмів державного управління інтелектуальною власністю України закордонному досвіду (табл. 1).

Удосконалено склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю, а саме: правовий механізм (розділ IV «Право інтелектуальної власності» (статті 418–455) Цивільного кодексу України визначає загальні засади правового регулювання інтелектуальної власності; спеціалізовані закони України визначають порядок охорони окремих об'єктів інтелектуальної власності (Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;

Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»; Закон України «Про правову охорону географічних зазначень»; Закон України «Про державну систему правової охорони інтелектуальної власності»); організаційно-економічний механізм реалізується через діяльність органів державної влади (Міністерство економіки України здійснює формування політики у сфері інтелектуальної власності; Національний орган інтелектуальної власності виконує функції експертизи, реєстрації, ведення реєстрів, розгляду скарг тощо); контрольні та захисні механізми (у сфері захисту прав у судовому порядку - Цивільно процесуальний кодекс України; антипідратські заходи, боротьба з контрафактною продукцією – у взаємодії з правоохоронними органами, митницею та іншими структурами).

Таблиця 1

Ключові напрями адаптації механізмів державного управління інтелектуальною власністю України закордонному досвіду

Напрями	Країни	Умови для адаптації
Роялті для співробітників за охоронювані результати ІД	США	Регламенти й методики розподілу доходів від комерціалізації ініціативних НДР
Стимулювання комерціалізації ІД за держзамовленням	США	Правове забезпечення залучення розробників до комерціалізації
Спільні дослідницькі проекти науки й промисловості	Японія, США, Німеччина, Корея, Китай	Держпрограми спільної реалізації інновацій науковими та виробничими структурами
Ключові показники результативності університетів	Велико-британія	Закріплення мінімальних показників наукової активності (зареєстровані ІВ)
Підтримка малих інноваційних підприємств	Японія, США	Податкові пільги й преференції для зменшення навантаження на проміжні ІВ-продукти

У другому розділі – «Аналіз механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні» – запропоновано законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності; удосконалено структуру регіональної системи управління інтелектуальною власністю.

Запропоновано законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності. Запропоновано внесення до статті 420 «Об'єкти права інтелектуальної власності» Цивільного кодексу України положення, що закріплює поняття об'єкта, створеного штучним інтелектом, а саме: права на створені штучним інтелектом твори науки,

літератури та мистецтва належать автору первісного алгоритму, з якого похідний твір було створено, або особі, якому передані виняткові права на первісний алгоритм. Також слід доповнити статтю 433 «Програми для ЕОМ» Цивільного кодексу України новою частиною 433-1 таким змістом: авторські права на нейромережеве програмне забезпечення (включаючи інформаційний масив, отриманий в результаті функціонування такого програмного забезпечення) охороняються також як авторські права на інші види програм, включаючи підготовчі матеріали, одержані в ході розробки такого програмного забезпечення, а також створений у результаті діяльності такої програми інформаційний масив. У проєкті Закону України «Про внесення змін до окремих законодавчих актів (щодо уточнення процедур ідентифікації та автентифікації)» необхідно закріпити поняття «цифровий профіль» як сукупності відомостей про громадян та юридичних осіб, що містяться в інформаційних системах органів публічної влади, а також у Єдиній системі ідентифікації та автентифікації. Запропоновано ввести у статтю 2 «Визначення термінів» Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» № 3321-IX від 10 серпня 2023 р. поняття цифрової особистості, як сукупності даних про суб'єкта, відображених в цифровій формі, які містять достовірну інформацію, включаючи (але не обмежуючись) персональні дані суб'єкта - фізичної особи або співробітників юридичної особи, фінансову, правову та банківську інформацію, відомості про її інтереси та уподобання, історію покупок та переміщень ідентифікацію суб'єкта - правовласника інформації чи іншої особи, пов'язаної з такою інформацією.

Визначено об'єктивну необхідність та високу потенційну успішність реалізації низки організаційних та фінансових аспектів інноваційного процесу на регіональному рівні, що обумовлена такими причинами:

- інноваційна діяльність за своєю суттю ближча до децентралізованого управління, а її ефективність багато в чому залежить від гнучкості, адаптованості до умов, що змінюються. Регіональні та місцеві управлінські структури більш пристосовані до управління інноваційною діяльністю, ніж центральні, чиї функції мають стратегічний характер;

- важливе значення має географічна близькість учасників інноваційного процесу – виробників та одержувачів нових технологій;

- в рамках регіону легше розвиваються горизонтальні зв'язки та формуються неформальні мережі між учасниками інноваційного процесу, що дозволяють досягти більш ефективної взаємодії та гармонізації інтересів наукової, освітньої та промислової спільноти.

Під регіональною системою управління інтелектуальною власністю розуміється комплекс організацій різних форм власності, що знаходяться на території регіону та здійснюють створення та розповсюдження нових технологій, а також умови їх господарювання, що знаходяться під сукупним впливом державної наукової та інноваційної політики та соціально-економічної політики регіону.

Структура регіональної системи управління інтелектуальною власністю включає чотири основні блоки, які взаємодіють у межах регіонального

господарського середовища під впливом державної інноваційної політики (таблиця 2).

Таблиця 2

Структура регіональної системи управління інтелектуальною власністю

Блок	Зміст
Інноваційно-відтворювальний блок	Підприємства, фірми, НДІ, ЗВО, організації венчурного інвестування, фонди, інвестори, асоціації.
Інфраструктурно-інституційний блок	Технопарки, бізнес-інкубатори, центри трансферу технологій, консалтингові фірми, юридичний, бухгалтерський та ІТ-супровід.
Управлінсько-координаційний блок	Органи виконавчої влади регіону, місцеве самоврядування, представники територіальних громад.
Інформаційно-аналітичний блок	Моніторинг розробок, формування громадської думки, аналітичне супроводження інноваційного розвитку.

У третьому розділі – «Напрями удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю» – розроблено підходи до трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації; обґрунтовано концепцію розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії; розроблено концепцію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності.

Дістали подальшого розвитку наукові підходи щодо трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації. Уточнено зміст та структуру правових принципів, що застосовуються у сфері регулювання обороту результатів інтелектуальної діяльності, із врахуванням викликів цифрової реальності. Вперше запропоновано трактування принципів як динамічної системи, яка трансформується під впливом цифрових технологій та інформаційних моделей взаємодії. Систематизовано принципи-методи цивільного права з позицій їх релевантності до цифрових правовідносин, виділено дві групи: принципи, що зазнають зміни смислового навантаження (свобода договору, механізми захисту прав, принцип добросовісності, захист слабкої сторони); принципи, які формуються новітньою практикою (принцип безпаперової взаємодії, принцип інформаційної безпеки, принцип права доступу).

Обґрунтовано необхідність адаптивного підходу до тлумачення традиційних правових категорій (наприклад, суб'єктивного цивільного права) в умовах цифрової реальності, а також відхилено концепцію автономного «цифрового обороту» на користь інтеграції нових явищ у діючу правову систему. Розкрито взаємозв'язок між використанням смарт-контрактів і

принципом свободи договору, з урахуванням ризиків анонімності, ідентифікації сторін та меж застосування автоматизованих механізмів укладання угод. Вперше піддано юридичному аналізу вплив цифровізації на принцип захисту порушених прав, з урахуванням обмежень, що виникають у зв'язку з оборотом нематеріальних цифрових об'єктів, таких як акаунти, медичні інформаційні масиви тощо.

Аргументовано правову доцільність використання «регуляторних пісочниць» як інструменту апробації правового регулювання цифрових об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням специфіки галузей (наприклад, медичних, фінансових послуг). Запропоновано бачення гармонізації правових підходів у сфері цифрових прав на основі європейських стандартів, зокрема принципів eIDAS, з відповідною адаптацією норм українського законодавства щодо електронної форми правочинів та цифрової ідентифікації.

Обґрунтовано концепцію розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії, що містять такі результати, у контексті цифрової економіки, а саме: запропоновано підхід до правової кваліфікації віртуальних об'єктів як окремої категорії оборотоздатних активів із можливістю застосування механізму захисту через позов про відновлення фактичного доступу; аргументовано необхідність впровадження нової правової конструкції – «права доступу до віртуального об'єкта» як окремого виду майнового права, що забезпечує захист правомірного користувача в умовах втрати контролю над цифровим активом унаслідок неправомірних дій третіх осіб.

Під судовою експертизою об'єктів інтелектуальної власності (далі – SEOIB) слід розуміти процесуальну дію, що здійснюється особами, що володіють спеціальними знаннями в галузі наукових основ і методик дослідження результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації, з метою отримання доказової інформації з розслідування.

Пропонується наступна класифікація судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності (таблиця 3).

Для формування науково-методичного забезпечення SEOIB необхідно визначити її об'єкти, предмет, а також виявити основні завдання, які вирішуються в процесі виробництва такого роду експертиз. У рамках судової експертизи Міністерства юстиції України накопичено значний обсяг інформації про об'єкти, що вивчаються у ході досліджень об'єктів інтелектуальної власності. Запитання SEOIB регулярно обговорюються на різних конференціях, у ході яких розглядаються унікальні об'єкти, з якими доводилося стикатися експертам. Ряд об'єктів розглядався в ході наукових досліджень ряду вчених, у рамках вирішення питання експертиз – SEOIB – у системі судово-експертних установ Міністерства юстиції України.

Узагальнюючи такі унікальні та складні види досліджень у спробах сформулювати загальний родовий об'єкт даної судової експертизи, надане наступне формулювання: матеріальні об'єкти, у яких відображено результати інтелектуальної діяльності чи засоби індивідуалізації.

Класифікація судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності

Клас	Рід	Вид / Підвид
Інженерно-технічні експертизи	Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності	1. Дослідження об'єктів авторського та суміжних прав: 1.1. Тексти 1.2. Зображення 1.3. Вихідні коди програм 1.4. Аудіо твори 1.5. Відео твори 2. Дослідження об'єктів патентного права та нетрадиційних об'єктів: 2.1. Винаходи 2.2. Корисні моделі 2.3. Промислові зразки 2.4. Селекційні досягнення 2.5. Топології інтегральних мікросхем 2.6. Нововведення, що охороняються як комерційна таємниця 3. Дослідження засобів індивідуалізації: 3.1. Товарні знаки та знаки обслуговування 3.2. Фірмові найменування 3.3. Найменування місць походження товарів 3.4. Комерційні позначення 3.5. Географічні вказівки 4. Дослідження для визначення вартості об'єктів ІВ: 4.1. Вартість товарних знаків і знаків обслуговування 4.2. Вартість об'єктів патентного права 4.3. Вартість об'єктів авторських і суміжних прав

Предмет СЕОІВ – це обставини справи чи фактичні дані, виявлені під час вивчення відображень об'єкта ІВ, встановлювані з урахуванням спеціальних знань експерта.

Поняття предмета судової експертизи послужить підставою, на якій можна визначити експертні завдання. Експертне завдання – це завдання, яке включено у формулювання питання, поставленого перед експертом. Експертне завдання формулює мету дослідження, а також умови її досягнення. У судовій експертології виділяють дві основні групи експертних завдань:

1) ідентифікаційні (встановлення індивідуально-конкретного тотожності об'єктів дослідження, завдання визначення загальної групової належності, завдання визначення єдиного джерела походження тощо);

2) діагностичні (дослідження механізму події, визначення властивостей об'єктів та їх ознак, виявлення причинних зв'язків між подіями тощо).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливого наукового завдання, що полягає в розробленні теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні. Отримані в процесі дослідження результати дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Розроблено теоретичні концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю. Обґрунтовано розуміння цих механізмів як динамічної системи, що зазнає трансформації під впливом цифрових технологій та інформаційної взаємодії. Проведено управлінсько-правовий аналіз впливу цифровізації на принцип захисту порушених прав, з урахуванням викликів, пов'язаних з обігом нематеріальних цифрових активів (акаунти, медичні інформаційні бази тощо).

Уточнено зміст поняття механізмів державного управління інтелектуальною власністю як комплексу правових, організаційно-економічних засобів та цифрових інструментів, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності в межах національної інноваційної системи. Проаналізовано існуючі теоретичні концепції: утилітарну (оптимізація правового режиму задля користі суспільства), трудову (визнання творчої праці основою права), пропріетарну (як похідну від природних прав), а також особистісну (моральне право автора).

Окреслено напрями адаптації українських механізмів до зарубіжного досвіду: розробка внутрішньогалузевих регламентів доходів (США), удосконалення правової бази комерціалізації (США), реалізація міжнародних інноваційних програм (США, Японія, Корея, Китай, Німеччина), встановлення обов'язкових показників дослідницької активності в університетах (Великобританія), підтримка малого інноваційного бізнесу шляхом податкових преференцій (Японія, США).

2. Удосконалено склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю. Зокрема, правовий механізм охоплює норми Цивільного кодексу України та спеціальні закони, що регулюють охорону різних об'єктів інтелектуальної власності. Організаційно-економічний механізм реалізується через діяльність державних органів, таких як Міністерство економіки України та Національний орган інтелектуальної власності. Контрольні та захисні механізми включають судовий захист, антипіратські заходи та боротьбу з контрафактом у взаємодії з митними та правоохоронними структурами.

3. Запропоновано законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності. Зокрема, запропоновано доповнити статтю 420 Цивільного кодексу України нормою про об'єкти, створені із застосуванням штучного інтелекту. Також ініційовано включення до статті 433 нової частини 433-1, яка регламентуватиме авторські права на програмне забезпечення, створене за допомогою нейромереж, та пов'язані з ним інформаційні масиви. Крім того, передбачено закріплення у проєкті закону про

зміни до низки законодавчих актів (у частині процедур ідентифікації та автентифікації) визначення терміна «цифровий профіль». У статті 2 Закону України «Про цифровий контент та цифрові послуги» пропонується запровадити поняття «цифрова особистість».

4. Удосконалено структуру регіональної системи управління інтелектуальною власністю в умовах децентралізації, яка тепер складається з чотирьох блоків. Інноваційно-відтворювальний блок включає суб'єкти, що займаються науково-дослідною діяльністю, виробництвом та реалізацією інноваційної продукції, заклади вищої освіти з функцією підготовки кадрів для науки та інновацій, а також учасників ринку венчурного інвестування — від фондів до приватних інвесторів. Інфраструктурно-інституційний блок представлений технопарками, бізнес-інкубаторами, центрами трансферу технологій та консалтинговими структурами, які спеціалізуються на маркетингу, управлінні проєктами, юридичному та бухгалтерському супроводі, а також захисті прав інтелектуальної власності. Управлінсько-координаційний блок охоплює виконавчі органи влади на регіональному рівні, органи місцевого самоврядування та представників територіальних громад. Інформаційно-аналітичний блок відповідає за збір, обробку й поширення інформації про інновації, формування суспільної підтримки інноваційних ініціатив і аналітичний супровід інноваційного розвитку.

5. Розроблено підходи до трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації. Систематизовано принципи цивільного права за ознакою їх релевантності до цифрових відносин. Визначено дві основні групи: принципи, які змінюють своє змістовне навантаження (свобода договору, захист прав, добросовісність, підтримка слабшої сторони), та нові принципи, що виникають у цифровій практиці (безпаперова взаємодія, інформаційна безпека, доступ до інформації). Обґрунтовано необхідність гнучкого тлумачення класичних правових категорій в умовах цифрової реальності. Відхилено концепцію автономного «цифрового обороту» на користь інтеграції цифрових явищ у чинну правову систему. Особливу увагу приділено взаємозв'язку смарт-контрактів із принципом свободи договору, з урахуванням ризиків, пов'язаних із анонімністю, верифікацією сторін і межами автоматизованого укладання правочинів.

6. Обґрунтовано концепцію розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії. Запропоновано трактувати віртуальні об'єкти як окрему категорію активів, які можуть вільно обертатися на ринку, із забезпеченням їх правового захисту через можливість подання позову про відновлення доступу. Аргументовано необхідність запровадження нової правової конструкції — «права доступу до віртуального об'єкта» як самостійного виду майнових прав, що гарантує правомірному користувачу захист у разі втрати контролю над цифровим активом через неправомірні дії третіх осіб.

7. Розроблено концепцію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності як самостійного роду інженерно-технічної експертизи при дослідженні механізмів державного управління інтелектуальною власністю з

урахуванням специфіки нематеріальної природи об'єктів. Враховуючи нематеріальну природу об'єктів інтелектуальної власності, визначено типологію об'єктів експертизи (родову та видові класи), сферу застосування та систематизовано головні експертні завдання: ідентифікаційного характеру (визначення авторства, новизни тощо) і діагностичного (оцінка правопорушення, рівня схожості, технічної унікальності тощо).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Федоренко В.Л., Чабанець Т.М. Єдиний винахідницький задум та формула винаходу: проблеми теорії та практики патентування в Україні. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. № 1 (7). С.84-100. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/expert/article/view/1629/2569>. *Особистий внесок: запропоновано напрями удосконалення Закону України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» у сфері патентування винаходів (корисних моделей).*
2. Чабанець Т.М. Фоя О.А. Особливості патентування штамів мікроорганізмів. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. № 3(9). С. 63-73. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/expert/article/view/1701/2144>. *Особистий внесок: розглянуто правові аспекти захисту біологічних об'єктів.*
3. Федоренко В.Л., Скрипнюк О.В., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Питання ідентифікації позначень, що використовуються для індивідуалізації товарів, послуг та учасників цивільного обороту, та які є об'єктами порівняння при проведенні експертного дослідження торговельних марок. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2021. №5(17). С.67-95. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/expert/article/view/1938/2344>. *Особистий внесок: проведено історично-правовий аналіз еволюціонування товарних знаків і їх правового захисту в Україні та за кордоном.*
4. Федоренко В.Л., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Зображення чи імітація торговельною маркою державного герба України та інших гербів: поняття, об'єкти і їх ознаки, питання, стадії експертного дослідження та їх зміст. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2021. № 4 (16). С.25-46. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/expert/article/view/1917/2326>. *Особистий внесок: розглянуто питання теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності щодо зображення чи імітації торговельною маркою.*
5. Федоренко В.Л., Фоя О.А., Чабанець Т.М. Дослідження фонетичної схожості торговельних марок при проведенні судової експертизи з питань інтелектуальної власності. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: електронне наукове видання: збірник. 2021. № 6 (18). С. 11-27. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/expert/article/view/1948/2354>. *Особистий внесок: узагальнено, проаналізовано спеціальну термінологію, що використовується при проведенні відповідних експертних досліджень щодо інтелектуальної власності.*
6. Федоренко В.Л., Чабанець Т.М. Позначення торговельних марок, що є кольором: проблеми судово-експертної теорії та практики із інтелектуальної власності. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2022. № 5(23). С.23-49. URL:

<https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2369/2845>. *Особистий внесок: здійснено аналіз практики рішень Апеляційної палати Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» щодо реєстрації знаку, який є кольором або поєднанням кольорів.*

7. Чабанець Т. М. Практичні аспекти викладення альтернативних ознак у формулі винаходу (корисної моделі). Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2022. № 6 (24). С.62-70. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2338/2818>.

8. Кисла С.А., Чабанець Т.М. Товарознавча експертиза та дослідження парфумерних товарів та парфумів. Нішеві парфуми. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2023. № 1 (25). С. 15-19. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2576/3039>. *Особистий внесок: визначено проблеми ідентифікації парфумерної продукції в нормативно-технічній документації.*

9. Чабанець Т.М. Підходи до підвищення ефективності механізму державного управління інтелектуальною власністю. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2025. Том 36 (75). № 2. С. 126-131.

10. Чабанець Т.М. Напрями удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 12. С. 223-226.

Стаття у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу:

11. Chabanets T.M. Evaluation of the effectiveness of state regulation of intellectual property. Public administration and state security aspects. Vol. 1/2025. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/uk/arhiv/213-chabanets-t-evaluation-of-the-effectiveness-of-state-regulation-of-intellectual-property>

Інші публікації:

12. Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності в Україні: навч.-метод. вид.; В.Л. Федоренко (кер.), О.Г. Адлер, Л.П. Тимошик, Н.М. Ковальова, О.В. Голікова, Т.М. Чабанець та ін.; за ред. проф. В.Л. Федоренка, вид. 2-ге, розшир. і доп. / НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022, 196 с. *Особистий внесок: параграф 3.4. Дослідження пов'язані з винаходами і корисними моделями.*

13. Методика дослідження торговельних марок (знаків для товарів та послуг) / Федоренко В., (від. Вик.) Ковальова Н., Скрипнюк О., Фоя О., Чабанець Т. та ін. Київ, НДЦСЕ у сфері ІТ та інтелектуальної власності Мінюсту України. 2023. 179 с.

Особистий внесок: Розділ 3 "Порівняльні об'єкти дослідження при проведенні експертизи торговельних марок та Розділ 5. Порядок проведення експертизи.

14. Методика експертного дослідження промислових зразків / Н.М. Ковальова (відп. вик.) та ін. Київ: НДЦСЕ у сфері ІТ та інтелектуальної власності Мін'юсту України. 2023. 42 с. Реєстраційний код 13.4.01 від 07.03.2024.

Особистий внесок: Розділ 1. Загальні положення судово-експертних досліджень промислових зразків. Розділ 2. Промисловий зразок як об'єкт судової експертизи. Розділ 3. Ознаки промислового зразка. Розділ 4. Судово-експертні дослідження.

15. Методика проведення судової експертизи пов'язаної з винаходами та корисними моделями (удосконалена) / Т.М. Чабанець (відп. Вик.) та ін. Київ: НДЦСЕ у сфері ІТ та інтелектуальної власності Мін'юсту України. 2023. 195 с.

Особистий внесок: визначено: поняття винаходу та корисної моделі як об'єкту судової експертизи; об'єкти, що не визнаються винаходом і корисною моделлю.

Тези конференцій:

16. Чабанець Т.М., Фоя О.А. Ознаки промислового зразка: актуальні проблеми судової експертизи. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»): Матер. II Міжнар. науково-практ. конф. (20 грудня 2018 р., м. Київ); за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка / Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. К.: Вид-во «Ліра», 2018. С.108-111.

Особистий внесок: досліджено поняття ознаки промислового зразка та запропоновано певну послідовність розташування.

17. Чабанець Т.М. Продукт через спосіб. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»): Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (12 грудня 2019 р. м. Київ); за ред. акад. НАПрН України О.В. Скрипнюка і проф. В.Л. Федоренка / НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. С.126-129.

18. Фоя О.А., Чабанець Т.М. Встановлення відомості особи в призмі питань інтелектуальної власності. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»): Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (24 грудня 2020 р. м. Київ); за ред. акад. НАПрН України О.В. Скрипнюка і проф. В.Л. Федоренка / НДЦСЕ судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: Видавництво Ліра, 2020. С. 87-93.

Особистий внесок: запропоновано механізм визначення судовим експертом особи як відомої, чії заслуги визнані людством.

19. Федоренко В.Л., Коваленко В.В., Чабанець Т.М. Зображення чи імітація торговельною маркою державного прапора України та інших державних прапорів: проблеми судово-експертної теорії та практики. Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. Наук.-метод.зб./ Київський НДІ судових експертиз редкол. Д.В. Журавльов (голова ред.), О.Г. Рувін (заст. Гол. Ред.) та ін. – Київ. Видавництво Ліра-К. 2022 – Вип. 67. С. 627- 647.

Особистий внесок: досліджено проблеми теорії та практики експертних досліджень, які стосуються зображення чи імітації торговельною маркою державного прапора України та інших державних прапорів.

20. Чабанець Т.М. Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності в системі комплексів та у складі комплексних судових експертиз (сучасна практика та проблемні питання). Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності («Крайнівські читання»): матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (23 грудня 2024 р., м. Київ); за ред. д.т.н. М.О. Можасва / НДЦСЕ судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: Видавництво Людмила, 2025. С. 7-14.

АНОТАЦІЯ

Чабанець Т.М. Удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії) з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України, Черкаси, 2025.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних і методологічних засад, розробці науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

Розроблено теоретичні концепції механізмів державного управління інтелектуальною власністю. Обґрунтовано розуміння цих механізмів як динамічної системи, що зазнає трансформації під впливом цифрових технологій та інформаційної взаємодії. Проведено управлінсько-правовий аналіз впливу цифровізації на принцип захисту порушених прав, з урахуванням викликів, пов'язаних з обігом нематеріальних цифрових активів (акаунти, медичні інформаційні бази тощо).

Уточнено зміст поняття механізмів державного управління інтелектуальною власністю як комплексу правових, організаційно-економічних засобів та цифрових інструментів, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності в межах національної інноваційної системи. Проаналізовано існуючі теоретичні концепції: утилітарну (оптимізація правового режиму задля користі суспільства), трудову (визнання творчої праці основою права), пропріетарну (як похідну від природних прав), а також особистісну (моральне право автора).

Окреслено напрями адаптації українських механізмів до зарубіжного досвіду: розробка внутрішньогалузових регламентів доходів (США), удосконалення правової бази комерціалізації (США), реалізація міжнародних інноваційних програм (США, Японія, Корея, Китай, Німеччина), встановлення обов'язкових показників дослідницької активності в університетах (Великобританія), підтримка малого інноваційного бізнесу шляхом податкових преференцій (Японія, США).

Удосконалено склад механізмів державного управління інтелектуальною власністю. Зокрема, правовий механізм охоплює норми Цивільного кодексу України та спеціальні закони, що регулюють охорону різних об'єктів інтелектуальної власності. Організаційно-економічний механізм реалізується через діяльність державних органів, таких як Міністерство економіки України та Національний орган інтелектуальної власності. Контрольні та захисні механізми включають судовий захист, антипіратські заходи та боротьбу з контрафактом у взаємодії з митними та правоохоронними структурами.

Запропоновано законодавчі ініціативи у сфері механізмів державного управління правами інтелектуальної власності. Удосконалено структуру регіональної системи управління інтелектуальною власністю в умовах

децентралізації, яка тепер складається з чотирьох блоків.

Розроблено підходи до трансформації правових засад державного управління інтелектуальною власністю в умовах цифровізації. Систематизовано принципи цивільного права за ознакою їх релевантності до цифрових відносин. Визначено дві основні групи: принципи, які змінюють своє змістовне навантаження (свобода договору, захист прав, добросовісність, підтримка слабшої сторони), та нові принципи, що виникають у цифровій практиці (безпаперова взаємодія, інформаційна безпека, доступ до інформації). Обґрунтовано необхідність гнучкого тлумачення класичних правових категорій в умовах цифрової реальності. Відхилено концепцію автономного «цифрового обороту» на користь інтеграції цифрових явищ у чинну правову систему. Особливу увагу приділено взаємозв'язку смарт-контрактів із принципом свободи договору, з урахуванням ризиків, пов'язаних із анонімністю, верифікацією сторін і межами автоматизованого укладання правочинів.

Обґрунтовано концепцію розмежування правового режиму виняткових прав на результати інтелектуальної діяльності та речових прав на матеріальні й віртуальні носії. Запропоновано трактувати віртуальні об'єкти як окрему категорію активів, які можуть вільно обертатися на ринку, із забезпеченням їх правового захисту через можливість подання позову про відновлення доступу. Аргументовано необхідність запровадження нової правової конструкції — «права доступу до віртуального об'єкта» як самостійного виду майнових прав, що гарантує правомірному користувачу захист у разі втрати контролю над цифровим активом через неправомірні дії третіх осіб.

Розроблено концепцію судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності як самостійного роду інженерно-технічної експертизи при дослідженні механізмів державного управління інтелектуальною власністю з урахуванням специфіки нематеріальної природи об'єктів. Враховуючи нематеріальну природу об'єктів інтелектуальної власності, визначено типологію об'єктів експертизи (родову та видові класи), сферу застосування та систематизовано головні експертні завдання: ідентифікаційного характеру (визначення авторства, новизни тощо) і діагностичного (оцінка правопорушення, рівня схожості, технічної унікальності тощо).

Ключові слова: державне управління, інтелектуальна власність, механізми державного управління, цифровізація, правові засади, цифрові права, судова експертиза, інноваційна система, публічна політика, комерціалізація, смарт-контракт, цифровий профіль, цифрова особистість, віртуальні об'єкти, право доступу, децентралізація, регіональне управління, міжнародний досвід, авторське право, винахід, корисна модель, промисловий зразок, торговельна марка.

ANNOTATION

Chabanets T.M. Improving the mechanisms of state management of intellectual property in Ukraine. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

The dissertation for a PhD degree in Public Administration, specialty 25.00.02 – mechanisms of the public administration. - National University of Civil Defense of Ukraine, Cherkasy, 2025.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical and methodological principles, the development of scientific and practical recommendations for improving the mechanisms of state management of intellectual property in Ukraine.

Theoretical concepts of state intellectual property management mechanisms have been developed. The understanding of these mechanisms as a dynamic system undergoing transformation under the influence of digital technologies and information interaction has been substantiated. An administrative and legal analysis of the impact of digitalization on the principle of protection of violated rights has been conducted, taking into account the challenges associated with the circulation of intangible digital assets (accounts, medical databases, etc.).

The content of the concept of state intellectual property management mechanisms as a complex of legal, organizational and economic means and digital tools that ensure the implementation of state policy in the field of intellectual property within the national innovation system has been clarified. Existing theoretical concepts have been analyzed: utilitarian (optimization of the legal regime for the benefit of society), labor (recognition of creative work as the basis of law), proprietary (as a derivative of natural rights), and personal (moral right of the author).

The directions of adaptation of Ukrainian mechanisms to foreign experience are outlined: development of intra-industry revenue regulations (USA), improvement of the legal framework for commercialization (USA), implementation of international innovation programs (USA, Japan, Korea, China, Germany), establishment of mandatory indicators of research activity in universities (UK), support of small innovative businesses through tax preferences (Japan, USA).

The composition of state intellectual property management mechanisms has been improved. In particular, the legal mechanism covers the norms of the Civil Code of Ukraine and special laws regulating the protection of various intellectual property objects. The organizational and economic mechanism is implemented through the activities of state bodies, such as the Ministry of Economy of Ukraine and the National Intellectual Property Authority. Control and protective mechanisms include judicial protection, anti-piracy measures and the fight against counterfeiting in cooperation with customs and law enforcement agencies.

Legislative initiatives in the field of state intellectual property management mechanisms have been proposed. The structure of the regional intellectual property management system under decentralization has been improved, which now consists of four blocks.

Approaches to the transformation of the legal foundations of state intellectual property management under digitalization have been developed. The principles of civil law have been systematized according to their relevance to digital relations. Two main groups have been identified: principles that change their substantive load (freedom of contract, protection of rights, good faith, support for the weaker party), and new principles that arise in digital practice (paperless interaction, information

security, access to information). The need for flexible interpretation of classical legal categories in the context of digital reality has been substantiated. The concept of autonomous “digital turnover” has been rejected in favor of integrating digital phenomena into the current legal system. Particular attention has been paid to the relationship of smart contracts with the principle of freedom of contract, taking into account the risks associated with anonymity, verification of parties and the limits of automated conclusion of transactions.

The concept of delimiting the legal regime of exclusive rights to the results of intellectual activity and property rights to tangible and virtual media is substantiated. It is proposed to treat virtual objects as a separate category of assets that can circulate freely on the market, ensuring their legal protection through the possibility of filing a lawsuit to restore access. The need to introduce a new legal construct is argued - "the right of access to a virtual object" as an independent type of property rights, which guarantees the legitimate user protection in the event of loss of control over a digital asset due to unlawful actions of third parties.

The concept of forensic examination of intellectual property objects as an independent type of engineering and technical examination is developed when studying the mechanisms of state management of intellectual property, taking into account the specifics of the intangible nature of objects. Taking into account the intangible nature of intellectual property objects, the typology of objects of expertise (generic and specific classes), the scope of application and the main expert tasks were systematized: identification (determination of authorship, novelty, etc.) and diagnostic (assessment of the offense, level of similarity, technical uniqueness, etc.).

Keywords: public administration, intellectual property, mechanisms of public administration, digitalization, legal principles, digital rights, forensic examination, innovation system, public policy, commercialization, smart contract, digital profile, digital personality, virtual objects, right of access, decentralization, regional management, international experience, copyright, invention, utility model, industrial design, trademark.

Відповідальний за друк *Драган Ірина Василівна*.

Підписано до друку 25.08.2025 р.
Формат 60х84 $\frac{1}{16}$. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.